

A KÖZ- ÉS FELSŐOKTATÁS
ELŐTT ÁLLÓ KIHÍVÁSOK A XXI. SZÁZADBAN
KELET-KÖZÉP-EURÓPÁBAN AZ OKTATÁSI REFORMOK TÜKRÉBEN

Nemzetközi tudományos konferencia
Beregszász, 2019. március 28–29.

Tanulmánykötet

ВИКЛИКИ ХХІ СТОЛІТТЯ
У СФЕРІ СЕРЕДНЬОЇ ТА ВИЩОЇ ОСВІТИ СХІДНОЇ
ТА ЦЕНТРАЛЬНОЇ ЄВРОПИ В ПРОЦЕСІ РЕФОРМУВАННЯ ОСВІТИ

Міжнародна науково-практична конференція
Берегове, 28–29 березня 2019 року

Збірник наукових робіт

CHALLENGES OF THE 21ST CENTURY
IN THE FIELD OF SECONDARY AND HIGHER EDUCATION OF EASTERN
AND CENTRAL EUROPE IN LIGHT OF EDUCATIONAL REFORMS

International Academic Conference
Berehove, March 28–29, 2019

Selected papers

A KÖZ- ÉS FELSŐOKTATÁS ELŐTT ÁLLÓ KIHÍVÁSOK A XXI. SZÁZADBAN KELET-KÖZÉP-EURÓPÁBAN AZ OKTATÁSI REFORMOK TÜKRÉBEN

Nemzetközi tudományos konferencia
Beregszász, 2019. március 28–29.

Tanulmánykötet

Szerkesztette:

*Berghauer-Olasz Emőke, Gávriljuk Ilona,
Hutterer Éva és Pallyay Katalin*

„RIK-U” Kft.
Ungvár
2019

УДК (ЕТО): 061.3(477.87)

K– 93

A kiadvány a 2019. március 28–29-én Beregszászban a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Pedagógia és Pszichológia Tanszéke által rendezett *A köz- és felsőoktatás előtt álló kihívások a XXI. században Kelet-Közép-Európában az oktatási reformok tükrében* című nemzetközi tudományos konferencián elhangzott előadások anyagát tartalmazza.

Készült a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola
Kiadói Részlege és Pedagógia és Pszichológia Tanszéke
közreműködésével.

Szerkesztette:

*Berghauer-Olasz Emőke, Gávriljuk Ilona,
Hutterer Éva és Pallay Katalin*

Korrektúra: *Grica-Varcaba Ildikó, Lőrincz Marianna, Kordonec Olekszandr*

Tördelés: *Tótin Viktória, Dobos Sándor*

Borítóterv: *Dobos Sándor*

A borítón a Pedagógia és Pszichológia Tanszék tanító és óvodapedagógia szakos hallgatói láthatók. A felvételeket Csopák Éva és Espán Margaréta a tanszék rendezvényein készítette.

ETO-besorolás: *a II. RF KMF Apáczai Csere János Könyvtára*

A kiadásért felelnek: *Orosz Ildikó, Dobos Sándor*

A közölt tanulmányok tartalmáért a szerzők a felelősek.

A tudományos rendezvényt és a kiadvány megjelenését támogatta:

MINISZTERELNÖKSÉG
NEMZETPOLITIKAI ÁLLAMTITKÁRSÁG

BETHLEN GÁBOR
Alap

Kiadó és nyomdai munkák: „RIK-U” Kft.
88000 Ungvár, Gagarin u. 36. E-mail: print@rik.com.ua
Felelős vezető: Sztanyisevszkij Jevgen

ISBN 978-617-7692-33-0

© A szerzők, 2019

© A szerkesztők, 2019

© II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, 2019

ВИКЛИКИ ХХІ СТОЛІТТЯ У СФЕРІ СЕРЕДНЬОЇ ТА ВИЩОЇ ОСВІТИ СХІДНОЇ ТА ЦЕНТРАЛЬНОЇ ЄВРОПИ В ПРОЦЕСІ РЕФОРМУВАННЯ ОСВІТИ

Міжнародна науково-практична конференція
Берегове, 28–29 березня 2019 року

Збірник наукових робіт

За редакцією:

*Емьовке Бергхауер-Олас, Ілона Гаврилюк,
Єва Гуттерер та Каталін Поллої*

ТОВ «РІК-У»
Ужгород
2019

УДК: 061.3(477.87)

К– 93

Збірник містить матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Виклики XXI століття у сфері середньої та вищої освіти Східної та Центральної Європи в процесі реформування освіти», яка відбулася 28–29 березня 2019 року в м. Берегове. Організатор конференції – кафедра педагогіки та психології Закарпатського угорського інституту ім. Ф. Ракоці II.

Підготовлено Видавничим відділом спільно з
кафедрою педагогіки та психології Закарпатського угорського
інституту ім. Ференца Ракоці II

За редакцією:

*Емьовке Бергхауер-Олас, Ілона Гаврилюк,
Єва Гуттерер та Каталін Поллої*

Коректура: *Ільдико Гріца-Варцаба, Маріанна Леврінци, Олександр Кордонець*

Верстка: *Вікторія Товтін, Олександр Добош*

Обкладинка: *Олександр Добош*

На обкладинці: студенти спеціальностей «початкова освіта» та «дошкільне виховання» кафедри педагогії та психології. Фото зроблені Євою Чопак та Маргаритою Ешпан на кафедральних заходах.

УДК: *Бібліотечно-інформаційний центр “Опацої Черє Янош” при ЗУІ ім. Ф.Р. II*

Відповідальні за випуск: *Ільдико Орос, Олександр Добош*

За зміст опублікованих статей відповідальність несуть автори.

Проведення конференції та друк збірника здійснено за підтримки:

Видавництво та поліграфічні послуги: ТОВ «РІК-У»
88000, м. Ужгород, вул. Гагаріна, 36. E-mail: print@rik.com.ua
Генеральний директор: Станішевський Євген Вікторович

ISBN 978-617-7692-33-0

© Автори, 2019

© Редактори, 2019

© Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II

**CHALLENGES OF THE 21ST CENTURY
IN THE FIELD OF SECONDARY AND HIGHER
EDUCATION OF EASTERN AND CENTRAL EUROPE
IN LIGHT OF EDUCATIONAL REFORMS**

International Academic Conference
Berehove, March 28–29, 2019

Selected papers

Edited by:

*Emőke Berghauer-Olasz, Ilona Gávriljuk,
Éva Hutterer and Katalin Pally*

”RIK-U” LLC
Uzhhorod
2019

УДК (UDC): 061.3(477.87)
К– 93

The publication contains the materials of the international academic conference “Challenges of the 21st century in the field of secondary and higher education of Eastern and Central Europe in light of educational reforms” held on 28–29 March, 2019 in Berehove. The academic event was organized by the Department of Pedagogy and Psychology of Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education.

Prepared at the Publishing Department of Ferenc Rákóczi II
Transcarpathian Hungarian College of Higher Education in cooperation with
the Department of Pedagogy and Psychology

Edited by:

*Emőke Berghauer-Olasz, Ilona Gávriľjuk,
Éva Hutterer and Katalin Pallay*

Proof-reading: *Ildikó Grica-Varcaba, Marianna Lőrincz, Olekszandr Kordonec*

Makeup: *Viktória Tótin, Sándor Dobos*

Cover design: *Sándor Dobos*

The book cover features students of the Department of Pedagogy and Psychology. The photographs of extra-curricular activities were taken by Éva Csopák and Margaréta Espán.

Universal Decimal Classification (UDC): *The Apáczai Csere János Library of
Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education*

Responsible for publishing: *Ildikó Orosz, Sándor Dobos*

Authors are responsible for the content of research papers.

The international academic conference and the publication of studies sponsored by:

MINISZTERELNÖKSÉG
NEMZETPOLITIKAI ÁLLAMTITKÁRSÁG

BETHLEN GÁBOR
Alap

Publishing and printing: "RIK-U" LLC
88000 Uzhhorod, Gagarin Street, 36. E-mail: print@rik.com.ua
Responsible manager: Jevgen Stanyisevskiy

ISBN 978-617-7692-33-0

© Authors, 2019

© Editors, 2019

© Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education

TARTALOM

Baracsi Ágnes: PÁLYAKEZDÉS A „FEKETE PEDAGÓGIA” ÁRNYÉKÁBAN.....	21
Berghauer-Olasz Emőke: A KINETIKUS ISKOLARAJZ MINT KÖZÖSSÉGEK REJTETT KAPCSOLATAINAK FELTÁ- RÓ MÓDSZERE.....	31
Bida Olena: EGÉSZSÉGES ÉLETMÓDRA NEVELÉS A PE- DAGÓGUSKÉPZÉS FOLYAMATÁBAN.....	41
Cséke Katalin: ROMA TANULÓK HELYZETÉNEK TANÁRI PERCEPCIÓI	47
Csoóri Zsófia: A PEDAGÓGUSKÉPZÉS FEJLŐDÉSÉNEK SAJÁTOS SÁGAI KÁRPÁTALJÁN A XVIII. SZÁZAD VÉGE ÉS A XX. SZÁZAD ELSŐ FELE KÖZÖTT A LEVÉLTÁRI FORRÁSOK ALAPJÁN.....	57
Csopák Éva: AZ ALTRUIZMUS MEGJELENÉSE ÓVODÁS- KORÚ GYERMEKEK KÖRÉBEN	65
Dzsanda Galina: AZ UKRÁNNYELV-TANÍTÁS AKTUÁLIS KÉRDÉSEI A NEMZETISÉGI KISEBBSÉGI ISKO- LÁK KÉTNYELVŰ KÖZEGÉBEN.....	77
Fónai Mihály: OSZTÁLYTERMI BEFOGADÁS ÉS SAJÁTOS NEVELÉSI IGÉNY.....	85
Gonda Zsuzsa: DIGITÁLIS SZÖVEGFELDOLGOZÁS A MA- GYARTANÁRKÉPZÉSBE.....	93
Greba Ildikó – Knobloch Beáta: AZ INKLUZÍV OKTATÁS FEJLŐDÉSE UKRAJNÁBAN.....	103
Hnatik Katalin: A MAGYAR MINT IDEGEN NYELV TANU- LÁSÁNAK LEHETSÉGES BUKTATÓI NYELVTANU- LÓI SZEMMEL	111
Hollósi Hajnalka Zsuzsanna: SZEMÉLYRE SZABOTT DIF- FERENCIÁLÁS AZ ALAPFOKÚ OKTATÁSBAN A LEMORZSOLÓDÁS ELLEN	119
Hollósi M. Cecília: A FŐISKOLÁSOK MENTÁLHIGIÉNÉS MEGSEGÍTÉSE PSZICHOLÓGIAI ESZKÖZÖKKEL.....	127
Horváth Kinga: A FELSŐOKTATÁS ELŐTT ÁLLÓ KIHÍVÁ- SOK A PÁLYAORIENTÁCIÓ MEGKÖZELÍTÉSÉBŐL.....	135

Horváth Kinga – Tóth Péter: PEDAGÓGUSHALLGATÓK NÉZETE AZ IDEÁLIS TANÁRI INTERAKCIÓS STÍLUSRÓL EGY EMPIRIKUS KUTATÁS TÜKRÉBEN	159
Huszi Ilona: A MEGFIGYELÉS MINT IRÁNYÍTOTT TEVÉKENYSÉG ALKALMAZÁSA AZ ANGOLTANÁRKÉPZÉSBEN	171
Juhász Valéria: A SIGHT WORD OLVASÁSTANÍTÓ MÓDSZER ALKALMAZHATÓSÁGA A MAGYAR OLVASÁSFEJLESZTÉSBEN	179
Kirdan Alexander: GAZDASÁGI SZAKEMBEREK KÉPZÉSÉNEK RENDSZERE LENGYELORSZÁGI ÉS UKRAJNAI FELSŐOKTATÁSI INTÉZMÉNYEK ÖSSZEHASONLÍTÓ ELEMZÉSE ALAPJÁN	189
Kiss Julianna: AZ UKRAJNAI MŰVÉSZETOKTATÁS AZ OKTATÁSI TÖRVÉNYEK TÜKRÉBEN KURRIKULÁRIS ÉS EXTRAKURRIKULÁRIS SZÍNTEREKEN	193
Koncz Tímea: AZ ÓVODÁSOK ERKÖLCSI NEVELÉSE AZ IRODALOM ESZKÖZEIVEL.....	203
Kóré Dóra – Atroscsenko Tatjana: A LEENDŐ PEDAGÓGUS SZEMÉLYISÉGFEJLŐDÉSE MULTIKULTURÁLIS FELSŐOKTATÁSI KÖRNYEZETBEN	213
Kucsaj Tatjana – Kucsaj Olekszandr: IKT-TECHNOLÓGIÁK ALKALMAZÁSA A SZAKMAI TEVÉKENYSÉGRE VALÓ FELKÉSZÍTÉSBEN	219
Kuzminszkij Anatolij: AZ ÖNMENEDZSELÉS SZEREPE A SEGÍTŐ HIVATÁSBAN MINT A PSZICHOSZOMATIKUS KIÉGÉS MEGELŐZÉSÉNEK ESZKÖZE.....	223
Lebovics Viktória: TARASZ SEVCSENKO <i>ÁLOM</i> C. MŰVÉRŐL EGY KICSIT MÁSKÉNT	233
Margitics Marianna: IKT-TECHNOLÓGIÁK ALKALMAZÁSA AZ OKTATÁSBAN	241
Márton Sára: TKO1114	247
Molnár Ferenc: A BEREGI FŐESPERESI KERÜLET GÖRÖGKATOLIKUS NÉPISKOLÁINAK OKTATÁSI HELYZETE AZ 1840-ES ÉVEKBEN.....	255

Mónus Ferenc: MERRE TOVÁBB CIVILIZÁCIÓ? – A FENNTARTHATÓSÁGRA NEVELÉS HANGSÚLYAI A XXI. SZÁZAD KÖZ- ÉS FELSŐOKTATÁSÁBAN	265
Nagy Edit: A MUNKÁVAL ÖSSZEFÜGGŐ DISTRESSZ JELENTŐSÉGE ÉS KÖVETKEZMÉNYEI	275
Nagy György: AZ ISMERETEK HATÉKONY KÖZVETÍTÉSE KÖRNYEZETISMERET-ÓRÁN	285
Nagy Melinda – Strédl Terézia – Szarka László – Zahatňanská Mária – Poráčová Janka: TOLERANCIA ÉS TOLERANCIÁRA VALÓ NEVELÉS A SELYE JÁNOS EGYETEM TANÁRKÉPZŐ KARÁN	295
Nárai Márta: FELSŐOKTATÁSI INTÉZMÉNYEK SZEREPE A FIATALOK TÁRSADALMI ÉRZÉKENYÍTÉSÉBEN	305
Orosz Ildikó: A FORMÁLIS ÉS NONFORMÁLIS TANULÁSI TEVÉKENYSÉG KIEGYENSÚLYOZOTT ÖSSZEANGOLÁSA A FELNŐTTKÉPZÉSBEN	315
Pallay Katalin: A KÁRPÁTALJAI MAGYARSÁG AZ UKRÁN OKTATÁSPOLITIKA ÚTVESZTŐJÉBEN	321
Pallay Mária: NEMEK KÖZÖTTI BÉREGYENLŐTLENSÉG: A PÁLYAVÁLASZTÁS MINT BEFOLYÁSOLÓ TÉNYEZŐ	333
Pávlovics Judit: A KORAI IDEGENNYELV-OKTATÁS TARTALMÁNAK ALAKULÁSA A XX. SZÁZAD VÉGÉN ÉS A XXI. SZÁZAD ELEJÉN	343
Pillar Granville: ESETTANULMÁNY: EMPIRIKUS VIZSGÁLAT AZ INTEGRÁLT MULTISZENZOROS INPUT HATÁSAIRÓL A NYELVFEJLESZTÉSRE	353
Sejko Anasztázia: A PEDAGÓGIAI PROGNOZIS TECHNOLOGIÁJA A FELSŐFOKÚ EGÉSZSÉGÜGYI OKTATÁSBAN	367
Simon Gabriella: A KEZDŐ PEDAGÓGUSOK MENTORI TÁMOGATÁSÁNAK HUMANISZTIKUS MODELLJE	373
Szilágyi Iván – Marinec Nagyija: A DEMOKRATIKUS OKTATÁSMENEDZSMENT MODELLJEI A VILÁG VEZETŐ ORSZÁGAIBAN	401
Szilágyi László: A NYELVTANULÁSI STRATÉGIÁK MINT MÓDSZER ALKALMAZÁSA AZ IDEGENNYELVTANULÁSBAN ÉS -TANÍTÁSBAN	409

Szontágh Pál Iván: PEDAGÓGUSJELÖLTEK ÁLTAL VÁLLOTT ÉS KÖVETETT ETIKAI ÉRTÉKEK	419
Taskovics Okszana: ONLINE CSOPORTOK SZEREPE A NYELVOKTATÁSBAN	429
Tokai Dalma: TEHETSÉGEK EGYÉNI FEJLESZTÉSE.....	437
Török Tamás: A PEDAGÓGIAI GYAKORLAT A SELYE JÁNOS EGYETEM TANÁRKÉPZŐ KARÁN	447
Vizáver Árpád: EGÉSZSÉGES ÉLETMÓDRA NEVELÉS A HALLGATÓK SPORTBAN ELÉRT EREDMÉNYESSÉGÉNEK NÖVELÉSÉVEL	455
Zorocskina Tatjana: A SZAKEMBERKÉPZÉS RENDSZERE NAGY-BRITANNIÁBAN	461
A II. RÁKÓCZI FERENC KÁRPÁTALJAI MAGYAR FŐISKOLA MESTERKÉPZÉSÉBEN RÉSZT VEVŐ TANÍTÓ SZAKOS HALLGATÓINAK A PUBLIKÁCIÓI	465
Bábel Zsuzsanna: A MAGZAT ELVESZTÉSE MINT KRÍZISHELYZET.....	467
Fekete Evelin: AZ ÓVODÁS GYERMEK ÉRZELMI INTELLIGENCIÁJÁNAK FEJLESZTÉSE MESÉKKEL	475
Hete Klára Annabella: A SZOCIALIZÁCIÓ ÉS ALKALMAZKODÁS MÉRFÖLDKÖVEI AZ ÓVODÁSKORÚ GYERMEK ÉLETÉBEN	485
Mészáros Renáta: KÖZÖSSÉGÉPÍTÉS KAMASZOK KÖRÉBEN	493
Mitro Livia Etelka: TÁRSAS KAPCSOLATOK KISISKOLÁSKORBAN	503
Molnár-Hrábcsák Éva: JÁTSSZ VELEM! BÁBKÉSZÍTÉS, BÁBOZÁS 1. OSZTÁLYOS GYEREKEKKEL ÉS SZÜLEIKKEL	515
Nagy Nikoletta: A TANÓRAI KOMMUNIKÁCIÓ ÉS AZ ALKALMAZOTT MUNKAFORMA ÖSSZEFÜGGÉSEINEK VIZSGÁLATA ALSÓ TAGOZATBAN	525

ЗМІСТ

Борочі Агнеш: ШЛЯХ ВЧИТЕЛЯ-ПОЧАТКІВЦЯ В ТІНІ «ЧОРНОЇ ПЕДАГОГІКИ».....	21
Бергхауер-Олас Емьовке: МОЖЛИВОСТІ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ ЗВ'ЯЗКІВ МЕТОДОМ КІНЕТИЧНОГО ШКІЛЬНОГО МАЛЮНКУ	31
Біда Олена: ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДО ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	41
Чейке Катерина: СТАНОВИЩЕ РОМСЬКИХ УЧНІВ У ПЕДАГОГІЧНІЙ ПЕРЦЕПЦІЇ.....	47
Човрій Софія: ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГІВ НА ЗАКАРПАТТІ НАПРИКІНЦІ ХVІІІ – НА ПОЧАТКУ ХХ СТ. НА ОСНОВІ АРХІВНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ.....	57
Чопак Єва: ФОРМИ ПРОЯВУ АЛЬТРУЇЗМУ В ДОШКІЛЬНОМУ ВІЦІ.....	65
Джанда Галина: АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В НАЦІОНАЛЬНІЙ ШКОЛІ В УМОВАХ БІЛІНГВІЗМУ	77
Фонаі Мігаль: ВКЛЮЧЕННЯ ДО СИСТЕМИ ЗАГАЛЬНОЇ ОСВІТИ ТА ОСОБЛИВІ ОСВІТНІ ПОТРЕБИ.....	85
Гонда Жужа: ОБРОБКА ЦИФРОВОГО ТЕКСТУ У ПІДГОТОВЦІ УГОРСЬКИХ ФІЛОЛОГІВ.....	93
Греба Ілдіко – Кноблех Беата: РОЗВИТОК ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ.....	103
Гнатик Катерина: МОЖЛИВІ НЕДОЛІКИ, ПОВ'ЯЗАНІ З ВИВЧЕННЯМ УГОРСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ, ОЧИМА ЗДОБУВАЧА ОСВІТИ	111
Голлоші Гойнолка Жужанна: ОСОБИСТІСНА ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ, СПРЯМОВАНА ПРОТИ «ВІДСІВУ» В ПОЧАТКОВІЙ ЛАНЦІ ОСВІТИ	119
Голлоші М. Цецилія: МЕНТАЛЬНА ГІГІЄНА СТУДЕНТІВ ЗАСОБАМИ ПСИХОЛОГІЧНОГО ВПЛИВУ	127
Горват Кінга: ВИКЛИКИ ПЕРЕД АБІТУРІЄНТАМИ З ТОЧКИ ЗОРУ ВИБОРУ ПРОФЕСІЇ.....	135

Горват Кінга – Товт Петер: ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОГЛЯДІВ СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНИХ ВУЗІВ НА ІДЕАЛЬНІ ІНТЕРАКЦІЙНІ МОДЕЛІ ВИКЛАДАЧІВ	159
Густі Ілона: ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДУ СПОСТЕРЕЖЕННЯ ЯК КЕРОВАНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ПІДГОТОВЦІ АНГЛІЙСЬКИХ ФІЛОЛОГІВ	171
Югас Валерія: ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДУ SIGHT WORD У РОЗВИТКУ ЧИТАННЯ УГОРСЬКОЮ МОВОЮ	179
Кірдан Олександр: ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ГАЛУЗІ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩІ ТА УКРАЇНИ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ.....	189
Кіш Юліанна: ШКІЛЬНА ТА ПОЗАШКІЛЬНА МИСТЕЦЬКА ОСВІТА В УКРАЇНІ У ДЗЕРКАЛІ ЗАКОНІВ ПРО ОСВІТУ.....	193
Конц Тімея: МОРАЛЬНИЙ РОЗВИТОК ДОШКІЛЬНИКА ЗАСОБАМИ ЛІТЕРАТУРИ	203
Коврей Дора – Агрощенко Тетяна: ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА В ПОЛКУЛЬТУРНОМУ ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ	213
Кучай Тетяна – Кучай Олександр: ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ ДЛЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗА ДОПОМОГОЮ КОМП'ЮТЕРНИХ І КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ	219
Кузьмінський Анатолій: РОЛЬ САМОМЕНЕДЖМЕНТУ ФАХІВЦЯ СОЦІОНОМІЧНОЇ ПРОФЕСІЇ ЯК ЗАСІБ РЕЗИСТЕНТНОСТІ ПСИХОСОМАТИЧНОМУ ВИГОРАННЮ.....	223
Лебович Вікторія: ПРО ПОЕМУ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА «СОН» ІНАКШЕ.....	233
Маргітич Маріанна: ЗАПРОВАДЖЕННЯ КОМП'ЮТЕРНОЇ ТЕХНІКИ	241
Мартон Шара: ТКО1114.....	247
Молнар Федір: ОСВІТНЄ СТАНОВИЩЕ ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКИХ НАРОДНИХ ШКІЛ БЕРЕЗЬКОГО АРХІДІЯКОНСЬКОГО ОКРУГУ У 1840-Х РОКАХ	255

Монуш Ференц: ЦИВІЛІЗАЦІЯ – ЯК ДАЛІ? ПОСЛІДОВ- НІСТЬ У ВИХОВАННІ СТАЛОСТІ В СЕРЕДНІЙ ТА ВИЩІЙ ОСВІТІ У ХХІ СТОЛІТТІ.....	265
Надь Едіт: ЗНАЧЕННЯ ТА НАСЛІДКИ ДИСТРЕСУ У РОБОТІ .	275
Надь Дьєрдь: ЕФЕКТИВНІ ЗАСОБИ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЗНАЇНЬ НА УРОКАХ ПРИРОДОЗНАВСТВА.....	285
Надь Мелінда – Штрелл Терезія – Сорко Ласло – Захатнянсь- ка Марія – Порачова Янка: ТОЛЕРАНТНІСТЬ ТА ВИ- ХОВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ ФАКУЛЬТЕТУ ПІД- ГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ УНІВЕРСИТЕТУ ІМ. ЯНОША ШЕЙЕ	295
Нарої Марта: РОЛЬ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ У ФОРМУВАННІ СОЦІАЛЬНОЇ ЧУТЛИВОСТІ МОЛОДІ.....	305
Орос Ільдико: ГАРМОНІЙНЕ ПОЄДНАННЯ ФОРМАЛЬ- НИХ І НЕФОРМАЛЬНИХ ПЕРІОДІВ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДОРΟΣЛОГО НАСЕЛЕННЯ.....	315
Поллої Каталін: ЗАКАРПАТСЬКІ УГОРЦІ В ЛАБІРИНТІ ОСВІТНЬОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ	321
Полої Марія: ГЕНДЕРНА НЕРІВНІСТЬ В ОПЛАТІ ПРАЦІ: ВИБІР КАР'ЄРИ ЯК ФАКТОР ВПЛИВУ	333
Павлович Юдіта: ФОРМУВАННЯ ЗМІСТУ РАННЬОЇ ІН- ШОМОВНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ НАПРИКІНЦІ ХХ НА ПОЧАТКУ ХХІ СТ.	343
Піллар Гренвілл: ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ВВІД- НОГО ІНТЕГРАТИВНОГО МУЛЬТИСЕНСОРНОГО ВПЛИВУ НА РОЗВИТОК МОВИ	353
Шейко Анастасія: ТЕХНОЛОГІЯ ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОГНО- ЗУВАННЯ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ.....	367
Шімон Габрієлла: ГУМАНІСТИЧНА МОДЕЛЬ МЕНТОР- СЬКОЇ ПІДТРИМКИ ПЕДАГОГІВ ПОЧАТКІВЦІВ	373
Силадій Іван – Маринець Надія: ОСНОВНІ МОДЕЛІ ДЕ- МОКРАТИЧНОГО УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ В ПРО- ВІДНИХ КРАЇНАХ СВІТУ	401
Сіладі Василь: ВИКОРИСТАННЯ СТРАТЕГІЙ ОВОЛО- ДІННЯ ІНШОМОВНОЮ ЛЕКСИКОЮ ЯК МЕТОДУ ПРИ ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ.....	409

Сонтаг Пал Іван: ЕТИЧНІ ЦІННОСТІ КАНДИДАТІВ У ВЧИТЕЛІ	419
Ташкович Оксана: РОЛЬ ОН-ЛАЙН ГРУП У ВИКЛАДАННІ МОВИ	429
Токаї Далма: ІНДИВІДУАЛЬНИЙ РОЗВИТОК ОБДАРОВАНОЇ ОСОБИСТОСТІ	437
Терек Томаш: ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА НА ПЕДАГОГІЧНОМУ ФАКУЛЬТЕТІ УНІВЕРСИТЕТУ ІМ. ЯНОША ШЕЙЕ.....	447
Візавер Арпад: ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ: УДОСКОНАЛЕННЯ СПОРТИВНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ СТУДЕНТІВ.....	455
Зорочкіна Тетяна: СИСТЕМА ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ	461
ПУБЛІКАЦІЇ СТУДЕНТІВ МАГІСТРАТУРИ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ПОЧАТКОВА ОСВІТА» ЗАКАРПАТСЬКОГО УГОРСЬКОГО ІНСТИТУТУ ІМ. ФЕРЕНЦА РАКОЦІ П.....	
	465
Бабел Жужанна: ВТРАТА ВАГІТНОСТІ ЯК ЖИТТЄВА КРИЗОВА СИТУАЦІЯ	467
Фекете Евелін: КАЗКА ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ ДОШКІЛЬНИКА	475
Гете Клара Аннабелла: ПЕРІОДИ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ТА АДАПТАЦІЇ У ЖИТТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	485
Мейсарош Рената: РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНИХ ВІДНОСИН У ПІДЛІТКІВ	493
Митро Лівія-Етелка: СОЦІАЛЬНІ ВІДНОСИНИ У МОЛОДШОМУ ШКІЛЬНОМУ ВІЦІ.....	503
Молнар Грабчак Єва: ГРАЙСЯ ЗІ МНОЮ! ВИГОТОВЛЕННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ТЕАТРАЛЬНИХ ЛЯЛЬОК З ДІТЬМИ ТА ЇХ БАТЬКАМИ У ПЕРШОМУ КЛАСІ	515
Надь Ніколетта: ВИВЧЕННЯ ЗВ'ЯЗКІВ МІЖ КОМУНІКАЦІЄЮ ТА ІНШИМИ ФОРМАМИ НАВЧАННЯ ПІД ЧАС УРОКУ У ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ.....	525

CONTENT

Baracsi, Ágnes: GRADUATES IN THE SHADOW OF „BLACK PEDAGOGY”	21
Berghauer-Olasz, Emőke: KINETIC SCHOOL DRAWING AS A METHOD OF REVEALING HIDDEN SOCIAL RELATIONSHIPS.....	31
Bida, Olena: TRAINING FUTURE PROFESSIONALS FOR HEALTH SAVING ACTIVITIES	41
Cséke, Katalin: THE TEACHERS’ PERCEPTIONS OF THE SITUATION OF ROMA STUDENTS.....	47
Csoóri, Zsófia: PECULIARITIES OF DEVELOPMENT OF PROFESSIONAL PEDAGOGICAL EDUCATION IN TRANSCARPATHIA IN LATE 18 TH – THE FIRST HALF OF 20 TH CENTURY IN THE CONTEXT OF ARCHIVE SOURCES	57
Csopák, Éva: ALTRUISM DISPLAY AMONG PRESCHOOL CHILDREN.....	65
Dzsanda, Galina: CURRENT PROBLEMS OF UKRAINIAN LANGUAGE LEARNING IN ETHNIC MINORITY SCHOOLS IN THE CONTEXT OF BILINGUALISM	77
Fónai, Mihály: INCLUSION IN THE CLASSROOM AND SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS	85
Gonda, Zsuzsa: DIGITAL ADAPTATION OF TEXTS IN HUNGARIAN TEACHER TRAINING.....	93
Greba, Ildikó – Knobloch, Beáta: DEVELOPMENT OF INCLUSIVE EDUCATION IN UKRAINE.....	103
Hnatik, Katalin: THE POTENTIAL PITFALLS OF HUNGARIAN AS A FOREIGN LANGUAGE LEARNING	111
Hollósi, Hajnalka Zsuzsanna: PERSONALIZED DIFFERENTIATION IN PRIMARY EDUCATION AGAINST DROP-OUT.....	119
Hollósi M., Cecília: THE ROLE OF MENTALHIGENICS IN THE LIFE OF COLLEGE STUDENTS (OR WHAT CAN A PSYCHOLOGYST DO WHEN NOT TEACHING?).....	127
Horváth, Kinga: THE CHALLENGES FACING HIGHER EDUCATION IN PROFESSIONAL ORIENTATION	135

Horváth, Kinga – Tóth, Péter: FUTURE TEACHERS' VIEWS ON THE INTERACTION STYLE OF AN IDEAL PEDAGOGUE IN THE LIGHT OF AN EMPIRICAL RESEARCH.....	159
Husztí, Ilona: THE APPLICATION OF OBSERVATION AS A FOCUSED ACTIVITY IN ENGLISH TEACHER TRAINING.....	171
Juhász, Valéria: APPLICATION OF THE "SIGHT WORD" READING TEACHING METHOD IN THE READING DEVELOPMENT OF HUNGARIAN PUPILS.....	179
Kirdan, Alexander: PROFESSIONAL TRAINING OF SPECIALISTS OF ECONOMIC SECTOR IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS OF THE REPUBLIC OF POLAND AND UKRAINE: COMPARATIVE ANALYSIS	189
Kiss, Julianna: ASPECTS OF CURRICULAR AND EXTRACURRICULAR ART EDUCATION IN UKRAINE IN LIGHT OF EDUCATIONAL LAW	193
Koncz, Tímea: CONVENTIONAL EDUCATION OF PRESCHOOLERS WITH THE HELP OF LITERATURE	203
Kóré, Dóra – Atroschenko, Tetiana: FORMING THE PERSONALITY OF THE FUTURE PEDAGOGUE IN THE MULTICULTURAL EDUCATIONAL ENVIRONMENT OF HIGHER EDUCATION.....	213
Kuchai, Tetiana – Kuchai, Oleksandr: PREPARING SPECIALISTS FOR PROFESSIONAL WORK BY MEANS OF COMPUTER AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES.....	219
Kuzminskyi, Anatoliy: THE ROLE OF SELF-MANAGEMENT OF SPECIALISTS IN THE SOCIONOMIC PROFESSION AS A MEANS OF RESISTANCE TO PSYCHOSOMATIC BURNOUT.....	223
Lebovics, Viktória: ON TARAS SHEVCHENKO'S «COH (DREAM)» IN A DIFFERENT WAY	233
Margitics, Marianna: THE APPLICATION OF ICT IN EDUCATION	241
Márton, Sára: TKO1114	247
Molnár, Ferenc: THE GREEK CATHOLIC EDUCATIONAL INSTITUTIONS OF MUNKÁCS (MUKACHEVO) EPARCHY IN THE MID-19 TH CENTURY	255

Mónus, Ferenc: WHICH DIRECTION TO FOLLOW, HUMAN CIVILIZATION? – SUSTAINABILITY EDUCATION EMPHASES IN THE PUBLIC AND HIGHER EDUCATION AT THE EARLY 21 TH CENTURY	265
Nagy, Edit: THE SIGNIFICANCE AND CONSEQUENCES OF WORK-RELATED DISTRESS	275
Nagy, György: EFFECTIVE COMMUNICATION OF KNOWLEDGE IN ENVIRONMENTAL EDUCATION.....	285
Nagy, Melinda – Strédl, Terézia – Szarka, László – Zahatňanská, Mária – Poráčová, Janka: TOLERANCE AND TOLERANCE EDUCATION AT FACULTY OF EDUCATION OF J. SELYE UNIVERSITY.....	295
Nárai, Márta: THE ROLE OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS IN SOCIAL SENSITIZATION OF YOUNGSTERS.....	305
Orosz, Ildikó: HARMONIZING LEARNING ACTIVITY OF ADULT POPULATION	315
Pallay, Katalin: TRANSCARPATHIAN HUNGARIANS IN THE MAZE OF UKRAINIAN EDUCATION POLICY	321
Pallay, Mária: REVISITING THE GENDER WAGE GAP: GENDER AND CAREER CHOICE	333
Pávlovics, Judit: EARLY FOREIGN LANGUAGE EDUCATION CONTENT FORMATION IN UKRAINE AT THE END OF THE 20 TH AND AT THE BEGINNING OF THE 21 ST CENTURY	343
Pillar, Granville: AN EMPIRICAL INVESTIGATION INTO THE EFFECTS OF INTEGRAL MULTI-SENSORY INPUT ON LANGUAGE DEVELOPMENT: A CASE STUDY.....	353
Sheyko, Anastasiya: TECHNOLOGY OF PEDAGOGICAL PROGNOSIS IN THE ESTABLISHMENTS OF HIGHER MEDICAL EDUCATION	367
Simon, Gabriella: THE HUMANISTIC MODEL OF MENTORING OF NOVICE TEACHERS	373
Szilágyi, Iván – Marinec, Nadia: MAIN MODELS OF DEMOCRATIC EDUCATIONAL MANAGEMENT IN THE LEADING COUNTRIES OF THE WORLD	401
Szilágyi, László: LANGUAGE LEARNING STRATEGIES IN INDEPENDENT LANGUAGE LEARNING.....	409

Szontagh, Pál Iván: THE ETHICAL ATTITUDES OF TEACHER CANDIDATES	419
Taskovics, Okszána: THE ROLE OF ONLINE GROUPS IN LANGUAGE TEACHING	429
Tokai, Dalma: INDIVIDUAL DEVELOPMENT OF GIFTED YOUTH.....	437
Török, Tamás: PEDAGOGICAL PRACTICE AT THE FACULTY OF EDUCATION OF J. SELYE UNIVERSITY	447
Vizáver, Árpád: HEALTHY LIFE STYLE EDUCATION: DEVELOPING STUDENTS' ATHLETIC SKILLS.....	455
Zorochkina, Tetiana: THE SYSTEM OF PROFESSIONAL EDUCATION IN GREAT BRITAIN	461
RESEARCH PAPERS OF STUDENTS STUDYING FOR MASTER'S DEGREE IN PRIMARY EDUCATION OF FERENC RÁKÓCZI II TRANSCARPATHIAN HUNGARIAN COLLEGE OF HIGHER EDUCATION.....	465
Bábel, Zsuzsanna: PREGNANCY STOP AS A LIFE CRISIS	467
Fekete, Evelin: PRESCHOOLER'S EMOTIONAL INTELLIGENCE DEVELOPMENT BY MEANS OF TALES	475
Hete, Klára Annabella: MILESTONES OF SOCIALISATION AND ADAPTATION IN THE LIFE OF PRESCHOOL CHILDREN	485
Mészáros, Renáta: COMMUNITY BUILDING AMONG TEENAGERS.....	493
Mitro, Livia Etelka: SOCIAL RELATIONSHIPS AT EARLY SCHOOL AGE	503
Molnár-Hrábcsák, Éva: PLAY WITH ME! – MAKING PUPPETS, PUPPETING FOR FIRST FORM KIDS AND THEIR PARENTS.....	515
Nagy, Nikolett: EXAMINING THE RELATIONSHIP BETWEEN CLASSROOM COMMUNICATION AND CLASSROOM WORK ORGANISATION IN PRIMARY EDUCATION.....	525

A BEREGI FŐESPERESI KERÜLET GÖRÖGKATOLIKUS NÉPISKOLÁINAK OKTATÁSI HELYZETE AZ 1840-ES ÉVEKBEN

Molnár Ferenc

*II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola
Történelem- és Társadalomtudományi Tanszék
Lehoczky Tivadar Társadalomtudományi Kutatóközpont
molnarkmf@gmail.com*

Abstract

The paper summarizes a part of the Hungarian education history during the 1840s, the educational situation of the Greek Catholic denomination in Bereg Archdeaconate. We would like to show the main preconditions which influence the functioning of the Greek Catholic elementary schools. The study is mainly built on the Sematism of the Greek Catholic Eparchy of Munkács (1847), and the primary sources in the State Archives of Transcarpathian Oblast (Ukraine).

Key words: *Greek Catholic elementary schools, Rusyn, Eparchy of Munkács, Bereg Archdeaconate.*

Absztrakt

A tanulmány az 1840-es évek magyarországi oktatástörténetének egy szeletét, a Beregi Főesperesség görögkatolikus felekezeti oktatásának helyzetét foglalja össze. Ennek során be kívánjuk mutatni azokat a fő tényezőket, amelyek a leginkább befolyásolták a görögkatolikus népiszkolák működését. Írásunk főleg a Munkácsi Görögkatolikus Egyházmegye 1847. évi sematizmusára, illetve a Kárpátaljai Területi Állami Levéltár elsődleges forrásaira épül.

Kulcsszavak: *görögkatolikus népiszkolák, ruszin, munkácsi egyházmegye, Beregi Főesperesség.*

A XIX. század a közép-európai modern nemzetek kialakulásának kora. Ez a folyamat a történelmi Magyarországon élő népekre is markánsan hatott. A nemzetté válás feltételeit illetően azonban jelentős különbségek adódtak a magyarok és az etnikai kisebbségek között. A hét „fő nemzetiség” közül lélekszámban a ruszin volt a legkisebb. S mind anyagi, mind pedig kulturális tekintetben a legszegényebb népcsoportként tartották őket számon (Dobszay–Fónagy 2005). Társadalmuk csonka, más szóval hiányos struktúrájú volt, túlnyomó többségben írástudatlan parasztokból állt. Nemesség és polgárság híján görögkatolikus papságuk töltötte be az elit szerepét. Nemzeti kultúrájuk, irodalmuk kifejlesztésére az egyházi szervezet nyújtott megfelelő keretet és bázist (Ács 1996; S. Benedek 2003; Gergely 2008; Molnár 2012).

Jelen tanulmány keretei között a Beregi Főesperesi Kerület görögkatolikus népiszkoláinak XIX. század közepi helyzetébe kívánunk betekintést adni. Célunk megvalósításában a Munkácsi Görögkatolikus Egyházmegye 1847. évi sematizmusára (Munkácsi Sematizmus 1847) és Fényes Elek ugyanebben az évben kiadott kétkötetes munkájára (Fényes 1847. I–II. kötetek) támaszkodtunk.

A munkácsi egyházmegye hét főesperességből állt, amelyek 46 esperesi kerületet foglaltak magukba. A Zempléni hét, az Ungi hat, a Beregi hét, az Ugocsai négy, a Máramarosi tizenegy, a Szatmári hat, a Szabolcsi Főesperesség öt esperességre oszlott. A főesperességek döntően a vármegyék határait követték.

A korabeli közigazgatási beosztás szerint Bereg vármegye a Tiszán inneni kerület törvényhatóságai közé tartozott. A vármegyének három rendezett tanácsú városa (Beregszász, Munkács és Mezővári) volt. A településhierarchia csúcsán Munkács állt. A város népességszáma,¹ ipari és kereskedelmi jelentősége alapján kiemelkedett a megye települései közül.²

Vizsgált korszakunkban Bereg vármegye lakossága nemzetiségi és vallási megoszlás tekintetében elég tarka képet mutatott. A megye legnépesebb etnikuma a ruszin (67 029 fő) volt. 125 962 fős összlakosságából 50 091 volt magyar, ezenkívül a zsidók (5 382 fő), a németek (2 756 fő) és a szlovákok (704 fő) népességszáma volt jelentős. A vallási megoszlást illetően a következő volt a helyzet: görögkatolikus 71 869 fő, református 38 958 fő, római katolikus 9 138 fő, zsidó 5 382 fő és evangélikus 615 fő (Fényes 1847. II. kötet). A magyarok a megye déli, termékeny részét népesítették be. Mezőgazdasággal és földműveléssel foglalkoztak.³ A ruszinok viszont a magasabban fekvő északi területeken éltek. Fő tevékenységük a pásztorkodás volt.⁴

A ruszinság szinte kizárólagosan a görögkatolikus vallást követte. Bereg megyei hívei a Munkácsi Görögkatolikus Egyházmegye joghatósága alatt álló Beregi Főesperességhez tartoztak. Ez az egyházigazgatási egység hét esperesi kerületre⁵ oszlott. 1847-ben a Beregi Főesperesség 73 anya- és 65 fiókegyházat foglalt magában (Munkácsi Sematizmus 1847).

¹ A XIX. század közepén a város összlakossága körülbelül 4 000 fő volt. Ebből 1 388 görögkatolikus, 980 római katolikus, 895 református, 651 zsidó és 87 evangélikus vallású volt. L. Fényes 1851.

² Munkácson évi hat országos vásárt tartottak, amelyek gabonára és állatokra egyaránt forgalmassak voltak. A város rendelkezett illetékhivatallal, gyárral, gyógyszertárral, postahivatallal stb. Vára Északkelet-Magyarország egyetlen erődítménye volt (Kókai 1999).

³ A megyében főként kukoricát, zabot és búzát termesztettek, emellett egyes helyeken nagy jelentősége volt a borászatnak. Vö. Fényes 1847. II. kötet.

⁴ A hegyes vidéken elterjedt volt a juhtenyésztés, míg a sík vidéken inkább szarvasmarhát és sertést tartottak (uo.).

⁵ Ezek a következők voltak: beregszászi, borzsovai, bubuliskai, krajnai, munkács-szentmiklósi, szolyvai és vereckei kerületek (Lehoczky 1999).

1. táblázat. A Beregi Főesperesség statisztikai adatai 1847-ben

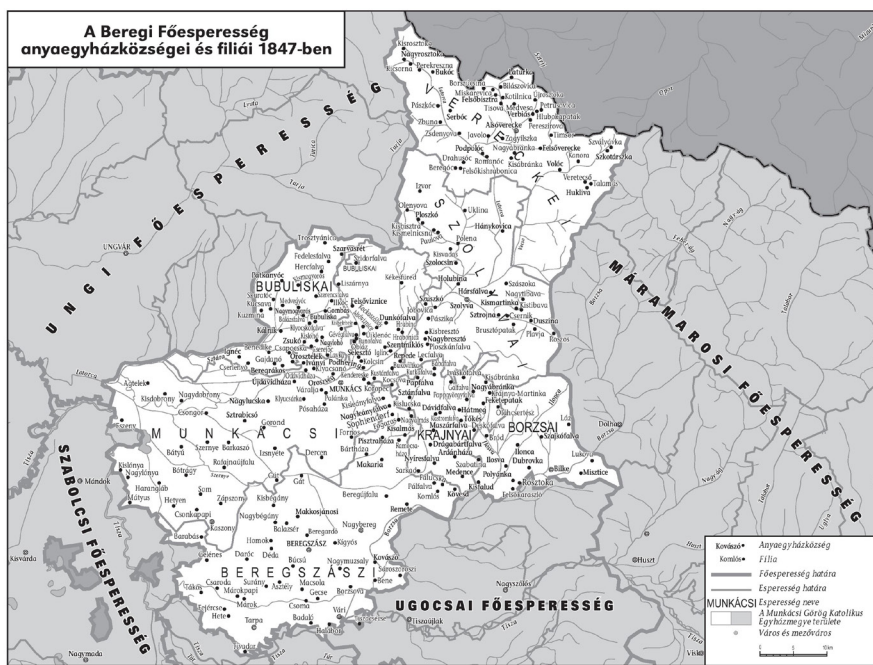
főesperesség	esperesség	anyaegyház	filia	hívek	tanulók
Beregi	Beregszászi	9	6	8226	340
	Borzsovai	6	5	11567	157
	Bubuliskai	11	12	9934	94
	Krajnai	12	7	7958	0
	Munkácsi	12	13	15219	584
	Szolyvai	11	9	7785	563
	Vereckei	12	13	8660	23
Összesen		73	65	69349	1761

Forrás: Munkácsi Sematizmus 1847.

A munkácsi egyházmegye joghatósága alatt az 1847. évi sematizmus kimutatása szerint 468 687 hívó élt. Ez a magyarországi görögkatolikusok mintegy felét tette ki (Munkácsi Sematizmus 1847). Fényes Elek 1847-ben 446 218 főre tette az Ungvár központú egyházmegye híveinek számát (Fényes 1847. I. kötet.). Az egyházmegyei sematizmus szerint a munkácsi püspökség összesen 464 parókiát és 1 089 ezer filiát számlált. A népiskolákban tanulók száma 10 614 volt. A tanulók mintegy 2,69 százalékát tették ki a püspökség híveinek. A Beregi Főesperesség tanulóinak összlakosság-hoz mért aránya az egyházmegyei átlaghoz közelített (2,54%). Országos szinten a görögkatolikusok egy százaléka járt iskolába. Ilyen tekintetben az összes felekezet közül a görögkatolikusok aránya volt a legalacsonyabb. Míg a pravoszlávoknál ez az arány 2%, a római katolikusoknál 7,1%, a zsidóknál 10% volt (Vö. Polyák 2003). Az összes felekezetbe tartozó hívek számát nézve a magyarországi lakosság mintegy hat százaléka járt iskolába (Mészáros–Németh–Pukánszky 1999), ami több mint kétszerese a Beregi Főesperesség iskolalátogatási átlagának.

A görögkatolikus iskolahálózat működésének biztosítása mindig is nagy problémát jelentett a munkácsi püspökségnek. Ezt jelzi például, hogy az 1847. évi sematizmus összesen öt olyan esperességet tart számon, ahol a tanulók létszáma nulla volt. Ezek a következők voltak: Krajnai (Beregi Főesperesség), Alsóverhovinai (Máramarosi Főesperesség), Felsőbányai, Nagybányai (Szatmári Főesperesség) és Zanasztázi Esperességek (Zemp-léni Főesperesség).

1. térkép. A Beregi Főesperesség anyaegyházközségei és filiái 1847-ben

Forrás: Molnár 2014.

Aruszin falvak többségében a görögkatolikus egyházközség éneklésztanítója (kántora) részesítette oktatásban a gyerekeket. Ez a legtöbb esetben a katekizmus, azaz a hittani alapismeretek tanítását jelentette, s nem foglalta magában az írás-olvasás készségeinek elsajátítását. A katekizáció rendszerint az éneklész házában folyt vasárnapi iskola jelleggel. Ettől eltértek az ún. rendszeres népiskolák, amelynek igazgatója (docens) az adott parókia papja volt. Az 1840-es évek egyházmegyei összeírásai már a katekizációt folytató iskolákat (Parochiali Schola) is feltüntetik. A sematizmusok alapján azonban nehéz megkülönböztetni, hogy az adott egyházközségben parokiális vagy népiskola működött-e (Polyák 2003).

A Beregi Főesperesség legelső rendszeres népiskolái (Munkács, Alsóverecke, Szolyva és Sztrabicsó) a XVIII. század végén, a XIX. század elején alakultak. Az 1840-es évekre a főesperesség területén mintegy tíz rendszeresen működő népiskolát találunk. A Krajnai Esperesi Kerületet leszámítva a Beregi Főesperességhez tartozó esperességek mindegyik székhelye büszkélkedhetett ilyen tanintézménnyel. A kerületek központja mellett Bereg vármegye középső – Munkács központú – részén alakultak népiskolák, ahol viszonylag nagy számban laktak az iskolák költségeit el-

látni képes ruszin hívek. A Munkácstól északra fekvő hegyvidéki ruszin települések alacsony népsűrűsége nem kedvezett az iskolák alapításának. Itt csak Szolyván és Alsóverecskén folyt rendszeres oktatás (Polyák 2003). A főesperesség északi részén „volt kántortanító, de ők még a hagyományos, évszázadok óta megszokott rendszerben vasárnap és ünnepnap tanítottak, gyakran képzettség nélkül, csak katekizmusra és énekekre, ahol valamivel képzettségesebb éneklész volt, ott írásra és olvasásra is. A gyerekek kevesen jártak el az oktatásra, mert otthon nem tudták nélkülözni pásztori munkájukat. Az egyházi hatóság próbált nyomást gyakorolni a falvak előjáróságára, hogy ők is hassanak oda az oktatás bővítésére, de legtöbbször ez süket fülekre talált” (Polyák 2003. 57).

Az éledő nacionalista áramlatok az 1840-es évek elejétől kezdve kiélezték a magyar és a nemzetiségi vezetők viszonyát. A magyar reformerek célkitűzéseiben kiemelt helyen szerepelt a magyar nyelv ügye. Elsősorban a közélet, az iskolák és az igehirdetés nyelvének magyarrá tételét tartották kívánatosnak. Emellett megkérdőjelezték az egyház oktatási-nevelési monopóliumát. A nemzetállam létrehozása érdekében fogatosított asszimilációs szándékok mögött a társadalompszichológiai tényezők (a nemzetelhaláltól, a szláv nemzeti ébredéstől és a pánszlávizmus rémképétől való félelem) mellett az a hit húzódott meg, hogy a „szerény vezetőréteggel rendelkező etnikumok elmagyarosíthatók” (Pajkossy 2005, 207).

Ezzel szemben kiemelendő, hogy az 1806-ban kiadott második *Ratio Educationis* mind a vallási, mind pedig a nemzetiségi türelmet előírta. I. Ferenc király rendelete megszabta, hogy a népiskolák esetén törekedni kell a nemzetiségek anyanyelvhasználatára (Mészáros et al. 1999; Polyák 2003).

Ez idő tájt a már erősen asszimilálódott egyházi értelmiség által vezetett ruszin nemzetiségi mozgalom főleg kulturális síkon mozgott. Amikor a munkácsi egyházmegye főpapsága – kincstári ajánlásra – ruszin elemi iskolák létesítésére szólította fel egyházközségeit, e lépésében nem a nemzeti célok követése motiválta. Az ungvári kincstár ugyanis arra hívta fel Popovics Bazil munkácsi püspök figyelmét, hogy az igazgatása alá tartozó „birtokon az elemi oktatás legelemibb feltételei is hiányoztak”. Ennek nyomán a munkácsi egyházmegye ungvári székhelyén összeült a püspökség legfelsőbb döntéshozó szerve, az ún. konzisztórium. A főpapi testület felszólította az egyházközségeket, hogy állítsanak fel iskolákat, s ezekben az egyházi jellegű ruszin nyelvet részesítsék előnyben. A rendelet az egyre többször jelentkező parasztmozgalmak kialakulását is meg szeretne volna

akadályozni. A klérus szerint ugyanis e felkelések mögött a nép tudatlansága húzódott meg (Perényi 1954, 87, Arató 1983, 241–242).

A konzisztórium közoktatás terén megfogalmazott elképzelései nem vezettek sikerre. Ehhez sem az egyházmegye, sem hívei nem tudtak elegendő anyagi forrást biztosítani. A népiskolák alapítására tett kísérletek azonban felkeltették a polgári átalakulás megvalósításáért küzdő magyar nemesség figyelmét. A helyi liberális vezetőréteg ugyanis a ruszin nyelvű iskolák esetleges felállítását „a magyar nyelv elterjesztésével szembenálló lépésnek tekintette” (Arató 1983, 242).

Az iskolaalapításra tett szerény kezdeményezések a magyar nemesség aránytalanul heves tiltakozását váltották ki. Így volt ez Bereg vármegyében is, ahol a helyi papságot pánszlávizmussal és cárbarátsággal vádolták meg. A támadás hátterében valószínűleg az állt, hogy a helyi liberális elit a görögkatolikus népiskolák felállítását a magyar nyelv elterjesztésével szemben álló lépésnek ítélte. A kibontakozó viták a korabeli sajtóban is teret kaptak. A *Regélő* egy 1841-ben kiadott cikke (*Bereg megyei oroszok*) azt állította, hogy a beregi görögkatolikus papság imáját „nem a magyar király, hanem az orosz cár életéért” mondja (Arató 1983). A lap tudósítása az 1842 márciusában megtartott megyei közgyűlést is befolyásolta: Beregben egy esetleges parasztfelkelés megakadályozására statáriumot rendeltek el⁶ (Perényi 1954). A görögkatolikus papság álláspontját Jámbor Antal, az ungvári papnövelde tanulmányi felügyelője képviselte. Jámbor a *Jelenkor* 1842. május 21-i számában indokolatlannak nevezte a statárium bevezetését. Ehelyett iskolák felállítását indítványozta. Cáfolta továbbá a klérust ért pánszláv vádakat.⁷

A ruszin nyelv melletti kiállítás ehhez hasonló példái csak elvétve fordultak elő (Arató, 1960). Valójában, a ruszin értelmiség nagyfokú asszimilálódása volt tapasztalható. Az elmagyarosodásban közrejátszott az ungvári papképző szeminárium „légköre” (Magocsi 1979), továbbá e tendenciába

⁶ A cári Oroszországtól való félelem a vasútügy vitájában is megjelent. Bereg és számos más megye például úgy érvelt, hogy „a vaspályaépítés kormányérdekben álló politikai szükséglet is, mert »az orosz kolosszus ellenében« könnyíti meg a katonaság szállítását”. L. Varga 1982. p. 97.

⁷ A „czárj szláv nyelven királyt jelent [...], más részről pedig a muszkák fejedelmöket már nem czárjnak, hanem imperátornak, vagy keszárjnak nevezik [...]. Azonban könyörgünk a muszka készárjért is, de nem névszerint, hanem csak általánosan, midőn t. i. minden mise alatt kérjük istent, hogy az eretnekeket és elszakadtakat igaz hitre térítse. Így tehát világos, hogy a verchovinai oroszok sokkal tökélyesebben s egészen a keresztyénség szellemében végzik imájaikat.” L. Jelenkor, 1842. máj. 21. 41. sz. 187–188. Vö. Arató 1983.

illeszkedett az az egyházmegyei határozat is, amely 1845-től a latin helyett a magyart vezette be a püspökség hivatalos nyelveként (Hodinka 1992).

Az elemi oktatás színvonalának emelésére csak a neoabszolútizmus idején tettek komolyabb lépéseket. Az osztrák kormányzat birodalomszerte igyekezett modernizálni a népoktatást (Deák 2009), melynek előmozdítását az Ungvári Polgári Kerület⁸ vezetője, Villecz Ignác császári-királyi főispán felkarolt. Villecz a görögkatolikusok népiskolai oktatását illetően 1849. decemberben 19-én a következő rendeletet küldte el a munkácsi egyházmegye konzisztóriumának: „azon helyeken, hol iskola nem létezik, az éneklésnek parancsolja meg, hogy a gyermekeket tulajdon házaikban oktassák, az oktatásra képtelenek pedig hivatalaikból mozdíttassanak el”.⁹ A szentszék teljes együttműködéséről biztosította Villeczet, és a főispáni rendeletnek megfelelő intézkedéseket hagyott jóvá. A főpapság elemi oktatással kapcsolatban kialakított pozitív álláspontja nem volt véletlen. Mint láthattuk, Popovics püspök már 1841-től igyekezett gyarapítani a görögkatolikus iskolák számát. Az 1847-es egyházmegyei sematizmus pedig arról tanúskodik, hogy a munkácsi egyházmegye ruszin híveinek jelentős része az egyházi katekizmuson kívül más oktatásban nem részesült.¹⁰

Az iskolák építtetése és az oktatási színvonal emelése ügyében történt mulasztásokat illetően a konzisztórium kezében – a dorgáló püspöki leiratokon kívül – nem volt más szankcionáló eszköz. Az osztrák neoabszolútizmus idején azonban a görögkatolikus népoktatást már nemcsak az egyházmegye, hanem az állam is ellenőrizte. A megváltozott helyzetre az 1849. december 19-i szentszéki határozat is felhívta a klérus figyelmét: „[...] külső és belső akadályokat, bármifélek is legyenek azok, melyek miatt a gyermekek oktatása hiányt szenvedne, azoknak elhárítása véget hivatkozva a velük közlendő Főispáni rendeletekre a járásbeli szolgabírónak, vagy szükség esetében a Megyei Elnöknek jelentsék fel; tudtul adatván a papságnak az is, hogy ezen rendeletnek teljesítésére, valamint az egyházmegyei ügy a polgári hatóság is különösen figyel”.¹¹

⁸ A Kassai Katonai Kerület kötelékébe tartozó Ungvári Polgári Kerület négy északkelet-magyarországi megyét foglalt magába, Ungot, Bereget, Ugocsát és Máramarost. Joghatósága nagyjából a mai értelemben vett Kárpátalja területére terjedt ki (Molnár 2016).

⁹ Kárpátaljai Területi Állami Levéltár (továbbiakban: KTÁL), F. 151, op. 10, od. zb. 3, f. 209.

¹⁰ Vö. KTÁL, F. 151, op. 10, od. zb. 1, f. 15., 107., 151.

¹¹ KTÁL, F. 151, op. 10, od. zb. 2, f. 161–162.

Hivatkozott irodalom

- A munkácsi egyházmegye 1847. évi sematizmusa. *Schematismus venerabilis Cleri Graeci ritus catholicorum diocesis Munkacsensis, pro anno domini MDCCCXLVII*. Ungvarini, Typis Joannis Ellinger, Caes. Reg. Priv. Typographi.
- Ács Z. (1996): *Nemzetiségek a történelmi Magyarországon*. Budapest, Kossuth Könyvkiadó.
- Arató E. (1960): *A nemzetiségi kérdés története Magyarországon 1840–1848*. 2. kötet. Budapest, Akadémiai Kiadó.
- Arató E. (1983): *A magyarországi nemzetiségek nemzeti ideológiája*. Budapest, Akadémiai Kiadó.
- Deák Á. (2000): „Nemzeti egyenjogúsítás”. Kormányzati nemzetiségpolitika Magyarországon 1849–1860. Budapest, Osiris Kiadó.
- Dobszay T.–Fónagy Z. (2005): A rendi társadalom utolsó évtizedei. In: Gergely A. (szerk.): *Magyarország története a 19. században*. Budapest, Osiris Kiadó. pp. 57–124.
- Fényes E. (1847): I. köt.: *Magyarország leírása. Magyarország általánosan*. I. rész. Pest, Beimel.
- Fényes E. (1847): II. köt.: *Magyarország leírása. Magyarország részletesen*. II. rész. Pest, Beimel.
- Fényes E. (1851): *Magyarország geographiai szótára, mellyben minden város, falu és puszta, betűrendben körülményesen leiratik*. 3. kötet. Pest, k. n.
- Gergely J. (2008): Vallási és nemzeti identitás – egyházak, felekezetek és állam kapcsolata 1945 előtt. In: Kocsis A. S. (szerk.): *Felekezetek, egyházpolitika, identitás Magyarországon és Szlovákiában 1945 után*. Budapest, Kossuth Kiadó. pp. 15–28.
- Hodinka A. (1992): Adatok a ruszinok 1848–49. évi történetéhez. In: Udvari I. (szerk.): *Hodinka Antal válogatott kéziratai*. Nyíregyháza, Vasvári Pál Társaság. pp. 27–34.
- Kókai S. (1999): Bereg vármegye vonzásközpontjai és -körzetei a XIX. század közepén. In: Boros L. (szerk.): *Kárpátalja. A Nyírségi Földrajzi Napok előadásai. (Nyíregyháza, 1998. november 16–19)*. Nyíregyháza, k. n. pp. 145–157.
- Lehoczky T. (1999): *A Bereg megyei görögszertartású katolikus lelkészségek története a XIX. század végéig*. Ungvár, KMKSZ.
- Magocsi, P. R. (ed.) (1979): *The Shaping of a National Identity – Subcarpathian Rus’, 1848–1948*. Cambridge – London, Harvard University Press.
- Mészáros I.–Németh A.–Pukánszky B. (1999): *Bevezetés a pedagógia és az iskoláztatás történetébe*. Budapest, Osiris Kiadó.
- Molnár F. (2012): *A Munkácsi Görögkatolikus Püspökség az 1848–1849-es események viharában*. In: *Kisebbségkutatás*, 21. évfolyam, 2. szám. pp. 287–309.
- Molnár F. (2014): *A Munkácsi Egyházmegye 1848–1849-ben. Tanulmányok és kronológia*. Nyíregyháza, Görögkatolikus Hittudományi Főiskola.
- Molnár F. (2016): *Az olmüzi alkotmány kihirdetése az Ungvári Kerületben (1849. november – december)*. In: *Limes*, 3. évfolyam. pp. 251–259.

- Pajkossy G. (2005): A reformkor (1830–1848). A rendi társadalom utolsó évtizedei. In: Gergely A. (szerk.): *Magyarország története a 19. században*. Budapest, Osiris Kiadó, 2005. pp. 191–235.
- Perényi J. (1954): *A ruszinok történetének vázlata 1800–1918*. Budapest, ELTE. Kandidátusi értekezés, kézirat.
- Polyák M. (2003): *Görög katolikus és állami elemi népiskolák Bereg vármegyében a dualizmus elején*. Piliscsaba, Pázmány Péter Katolikus Egyetem. Doktori (PhD) értekezés, kézirat.
- S. Benedek A. (2003): *A gens fidelissima: A ruszinok*. Budapest, Belváros-Lipótváros Ruzsin Kisebbségi Önkormányzat.
- Varga János (1982): *Helyét kereső Magyarország. Politikai eszmék és koncepciók az 1840-es évek elején*. Budapest, Akadémiai Kiadó.

Виклики XXI століття у сфері середньої та вищої освіти Східної та Центральної Європи в процесі реформування освіти. Збірник наукових робіт Міжнародної науково-практичної конференції «Виклики XXI століття у сфері середньої та вищої освіти Східної та Центральної Європи в процесі реформування освіти», Берегове, 28–29 березня 2019 року / Редактори: Емьовке Бергхауер-Олас, Ілона Гаврилюк, Єва Гуттерер та Каталін Поллої – Ужгород: ТОВ «РІК-У», 2019. – 540 с.

ISBN 978-617-7692-33-0

Збірник містить матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Виклики XXI століття у сфері середньої та вищої освіти Східної та Центральної Європи в процесі реформування освіти», яка відбулася 28–29 березня 2019 року в м. Берегове. Організатор конференції – кафедра педагогіки та психології Закарпатського угорського інституту ім. Ф. Ракоці ІІ.

УДК: 061.3(477.87)

К– 93

Наукове видання

ВИКЛИКИ ХХІ СТОЛІТТЯ У СФЕРІ СЕРЕДНЬОЇ
ТА ВИЩОЇ ОСВІТИ СХІДНОЇ ТА ЦЕНТРАЛЬНОЇ
ЄВРОПИ В ПРОЦЕСІ РЕФОРМУВАННЯ ОСВІТИ

Міжнародна науково-практична конференція
Берегове, 28–29 березня 2019 року

Збірник наукових робіт

2019 р.

Редактори:

*Емьовке Бергхауер-Олас, Ілона Гаврилюк,
Сва Гуттерер та Каталін Поллої*

Коректура:

Ільдіко Гріца-Варцаба, Маріанна Леврінци, Олександр Кордонець

Верстка:

Вікторія Товтін, Олександр Добош

Обкладинка:

Олександр Добош

На обкладинці: студенти спеціальностей «початкова освіта» та «дошкільне виховання» кафедри педагогії та психології. Фото зроблені Євою Чопак та Маргаритою Ешпан на кафедральних заходах.

Відповідальні за випуск:

Ільдіко Орос, Олександр Добош

Видавництво та поліграфічні послуги: ТОВ «РІК-У»

88000, м. Ужгород, вул. Гагаріна, 36, e-mail: print@rik.com.ua

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
Серія ДК 5040 від 21 січня 2016 року*

Підписано до друку 11.03.2019

Папір офсетний. Ум. друк. арк. 43,5. Формат 70x100/16.

Замовл. №637. Тираж 300.